

РЕЦЕНЗІЯ

**кандидата мистецтвознавства, професора
МЕДВЕДЄВОЇ Алли Олександрівни
на дисертаційну роботу ДАНИЛЮКА Володимира Петровича
«Українське ігрове кіно як чинник консолідації суспільства та
утвердження громадянської ідентичності»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 03 Гуманітарні науки
зі спеціальності 034 Культурологія**

Актуальність теми дослідження. Дисертаційна робота Данилюка Володимира Петровича «Українське ігрове кіно як чинник консолідації суспільства та утвердження громадянської ідентичності» є актуальною, особливо в умовах російсько-української війни. Сучасні українські ігрові фільми відображають травматичний досвід нації та водночас формують нові наративи, що зміцнюють ідентичність і стимулюють діалог одночасно усередині країни та на міжнародній арені. Вони звертаються до тем війни, історичної пам'яті та культурної самобутності, перетворюючи кінематограф на своєрідний міст між екраном і суспільним простором, де розгортаються дискусії про минуле, сучасність і майбутнє. Працюючи з темами героїзму, відповідальності та колективної травми, ці фільми найвиразніше репрезентують процеси самоусвідомлення нації та мають найвищий потенціал для зміцнення внутрішньої єдності. Актуальність теми зумовлена розривом між стрімкою еволюцією національного кінематографа та рівнем його теоретичного осмислення в культурологічному дискурсі.

Ступінь наукової обґрунтованості результатів, сформульованих в роботі, їх наукова новизна. Дисертація В. П. Данилюка – це комплексне дослідження функціонування сучасного українського ігрового кіно як стратегічного ресурсу консолідації суспільства та ключового чинника утвердження громадянської ідентичності. Для проведення науково об'єктивного

дослідження здобувачем застосовано комплекс методів, зокрема, контекстуальний, системний, компаративний методи, метод типологізації, концептуальний, семіотичний та культурологічний аналізи.

Вивчення дисертації дає підстави стверджувати, що мета і завдання роботи досягнуті. Теоретичні та методологічні положення і висновки є результатом авторських досліджень, містять новизну. У дисертації вперше розроблено та обґрунтовано комплексний аналітичний підхід до вивчення кінематографа як чинника суспільної консолідації та утвердження громадянської ідентичності. З цією метою здобувачем проаналізовано 44 ігрові історико-драматичні та воєнні фільми 2014–2025 років, що дало змогу не лише реконструювати процес оновлення національного кіноканону, а й виявити механізми, за допомогою яких екранне мистецтво стає дієвим ресурсом ціннісної консолідації та зміцнення культурного суверенітету держави. Зосередження уваги на аналізі символічних структур кінотекстів та інституційних умов їхнього створення сприяло розгляду фільму як об'єктивізованого факту культури.

У роботі прослідковано еволюцію екранного героя в сучасному культурному дискурсі, зокрема, доведено перехід від архетипових схем «героя-жертви» до постаті «відповідального громадянина», що маркує трансформацію етичних моделей в українському соціумі від пасивності до індивідуальної відповідальності за колективну долю. Аргументовано, що типологія героїчних образів (воїн-захисник, волонтер, цивільний учасник спротиву) структурує множинні позиції для ідентифікації глядача, сприяючи суспільній консолідації, кожен із цих типів пропонує специфічну модель громадянської поведінки. Звернено увагу, що докорінна трансформація гендерних ролей – від пасивних об'єктів захисту до активних суб'єктів війни – відображає еволюцію суспільної ієрархії в Україні. Доведено, що домінуючі наративи національної єдності, історичної травми та соціально-психологічних колізій створюють простір для інтерналізації громадянських цінностей; здатність кінематографа створювати

конкурентоспроможні та змістовно глибокі образи спротиву сприяє ефективній трансляції власних ціннісних орієнтирів України у глобальний світ. Підсумовано, що у період повномасштабної збройної агресії українське ігрове кіно остаточно утвердилося як стратегічний ресурс соціокультурної стійкості та простір для моделювання внутрішньої консолідації.

Джерельна база дослідження є достатньою для реалізації поставленої мети й завдань дисертації і поєднує аналітичні та емпіричні матеріали. Представлене дослідження створює теоретичне підґрунтя для подальших наукових розвідок у галузі культурології та кінознавства.

Структура і зміст дисертації відповідають встановленим вимогам. Дисертаційне дослідження складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (404 найменування), додатків. Загальний обсяг дисертації становить 285 сторінок, у тому числі основного тексту 156 сторінок.

У *Вступі* обґрунтовано актуальність обраної теми дослідження, визначено мету, завдання наукового пошуку, об'єкт, предмет і методи дослідження, наукову новизну, практичне значення та апробацію одержаних результатів, відомості про особистий внесок здобувача, публікації.

Матеріал розділів і підрозділів відповідає назвам, свідчить про виконання сформульованих завдань. Кожен розділ логічно та послідовно розкриває основні аспекти досліджуваної проблематики, завершується висновками, що констатують та відображають основні наукові результати, отримані здобувачем.

У *першому розділі* «Українське ігрове кіно як предмет наукового вивчення» досліджено стан наукового розроблення проблеми та систематизовано джерельну базу, розглянуто теоретичні засади аналізу кінематографа як соціокультурного феномену та інструменту ідентичності. Теоретичне підґрунтя дослідження становить інтегративний підхід, що поєднує концепції міфотворення Р. Барта, місць пам'яті П. Нора, медіатеорії М. Маклоена та постколоніальні підходи Г. Бгабги й Е. Саїда. Ці теорії у сукупності дали змогу

здобувачу проаналізувати українське ігрове кіно як багаторівневий механізм формування громадянської ідентичності, уточнити роль кінематографа у процесах деколонізації свідомості.

У *другому розділі* «Образи героїв та нарративні стратегії сучасного українського ігрового кіно в контексті утвердження громадянської ідентичності» здійснено аналіз змістової еволюції вітчизняного кінотексту. Зокрема, прослідковано реінтерпретацію текстів культури в українському ігровому кіно останнього десятиліття. Доведено, що трансформація кіногероя відображає подолання «комплексу жертви» та перехід до активної громадянської суб'єктності, запропоновано типологію героїчних образів. Проаналізовано основні нарративи в сучасному українському ігровому кіно.

У *третьому розділі* «Інституційні та міжнародні вектори розвитку ігрового кіно як ресурсу суспільної консолідації» українське ігрове кіно розглянуто як інструмент культурної дипломатії та міжнародної адвокації. З'ясовано, що міжнародні успіхи вітчизняних стрічок на кінофестивалях класу «А» (Канни, Венеція, Берлін) конвертуються у внутрішній ресурс суспільної інтеграції, стимулюючи почуття колективної гідності та національної гордості. Виявлено стан державної підтримки кіноіндустрії як механізму соціокультурної консолідації суспільства, зокрема, з боку Держкіно і Українського культурного фонду, висвітлено специфіку взаємодії державних ресурсів та приватних ініціатив, проаналізовано нормативні документи з питань кіноіндустрії.

Прикінцеві *Висновки* ґрунтуються на комплексному культурологічному аналізі українського ігрового кіно після 2014 року. У Висновках узагальнено результати дослідження, підбито підсумки щодо ролі ігрового кіно у зміцненні суспільної єдності та сформульовано теоретичні й практичні рекомендації для подальшого використання кінематографічного ресурсу в утвердженні громадянської ідентичності України. Підсумовано, що в українському ігровому кіно періоду 2014–2025 років, зокрема історико-драматичного та воєнного

спрямування, простежується орієнтація на деколонізацію культурної пам'яті та формування наративів інтелектуального спротиву, що визначає роль кіномистецтва як важливого чинника сучасного націєтворчого дискурсу. Аргументовано, що наративні стратегії опрацювання колективних травм виконують терапевтичну та консолідуючу функції, трансформуючи «досвід жертви» в основу національної незламності. Доведено, що культурні та соціальні трансформації, репрезентовані сучасним українським ігровим кіно, мають не лише естетичне, а й фундаментальне безпекове та державотворче значення; досліджуваний сегмент кінематографа постає не просто культурним продуктом, а стратегічним ресурсом формування проєктної громадянської ідентичності, який забезпечує перехід суспільства від стану пасивної адаптації до стану свідомого творення власного майбутнього. Підсумовано, що успішна присутність українського кіно на світовій арені виконує зворотню консолідуючу функцію: міжнародне визнання вітчизняної культури сприяє підвищенню почуття національної гідності та колективної самооцінки суспільства, перетворюючи культурні здобутки на спільний капітал національної гордості та ідентичності.

У *Додатках* наведено кадри із 44-х ігрових фільмів, які проаналізовано у роботі, а також фотоматеріали про участь українських фільмів у міжнародних кінофестивалях тощо.

Роботі притаманна цілісність, послідовність викладення матеріалу, логічна довершеність, чіткість сформульованих висновків. Стиль тексту дисертації відповідає науковим стандартам. Візуальний матеріал і таблиці, розміщені у тексті і у додатках до дисертації, вдало доповнили та проілюстрували весь дослідницький процес.

Практичне значення роботи. Результати дослідження мають практичне значення, можуть бути використані як у сфері кіномистецтва, так і в навчальному процесі. Зокрема, теоретичні положення та аналітичні висновки роботи можуть бути використані при розробці стратегій системної підтримки міжнародних

копродукцій та розширенні присутності українського кінопродукту на глобальних стрімінгових платформах. У сфері міжнародних відносин та культурної дипломатії результати дослідження слугують науково-методичним підґрунтям для конвертації естетичного капіталу вітчизняних стрічок у міжнародну підтримку та інституційну адвокацію національних інтересів. Для професійної кіноспільноти висновки роботи пропонують прикладні вектори розвитку жанрової різноманітності та інклюзивних наративів, спрямованих на опрацювання колективних травм та подолання надмірної дидактичності в сучасному кінодискурсі. Матеріали дисертації також можуть бути інтегровані у навчальний процес при підготовці фахівців з культурології, кіно- та телемистецтва тощо, зокрема в межах розробки освітніх компонент із соціології культури, теорії ідентичності та історії екранних мистецтв.

Повнота викладення наукових положень, висновків і результатів в опублікованих працях. Дисертаційна робота В. П. Данилюка виконана особисто. Наукові положення та науково обґрунтовані теоретичні та практичні результати висвітлено у 10-ти публікаціях, із них – 4 статті у виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України; 1 стаття у виданні, віднесеному до міжнародної наукометричної бази Scopus, 5 публікацій апробаційного характеру – у збірниках тез доповідей на міжнародних та всеукраїнських наукових і науково-практичних конференціях. Апробація результатів дослідження є достатньою.

Порушень академічної доброчесності не виявлено.

Разом з тим, варто звернути увагу на окремі **дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації:**

1. У роботі зосереджено увагу на воєнних та історичних драмах, проте недостатньо висвітлено роль масових жанрів (комедії, мелодрами), що дещо звужує загальну картину процесів консолідації.

2. Використання концепції «місць пам'яті» П. Нора потребувало б чіткішого розмежування між суто екранним образом та його реальним перетворенням на ключову точку пам'яті в соціальному просторі.

Утім, висловлені зауваження суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам.
Дисертаційне дослідження Данилюка Володимира Петровича «Українське ігрове кіно як чинник консолідації суспільства та утвердження громадянської ідентичності» є самостійною, завершеною роботою, відзначається теоретичною і практичною новизною, відповідає вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 (зі змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019), та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а його автор – Данилюк Володимир Петрович – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 034 Культурологія.

РЕЦЕНЗЕНТ:

кандидат мистецтвознавства, професор,
професор кафедри тележурналістики
та майстерності актора
Київського національного університету
культури і мистецтв

Алла МЕДВЕДЄВА

Підпис	<i>А. Медведєва</i>
Начальник ВК	<i>Медведєва</i>
«дз»	<i>02</i>

